

Bronisław U r b a n, *Zachowania dewiacyjne młodzieży*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000, ss. 226.

Od kilku lat polskie społeczeństwo dotkliwie odczuwa skutki przestępczości. Irracjonalne akty przemocy, agresja młodzieży, wandalizm i patologie bulwersują kręgi wielu środowisk. Przedstawiciele świata naukowego wraz ze środowiskiem profesjonalnie zobowiązanym do walki z patologią i jej ograniczeniem prowadzą intensywne dyskusje dotyczące istoty współczesnej przestępczości, przeprowadzają w tym celu szereg badań, jak również poszukują środków profilaktyczno-resocjalizacyjnych. Duże zainteresowanie powyższą problematyką wykazują studenci, którzy przygotowują się do zawodu, umożliwiającego rozwiązywanie problemów patologii i dewiacyjnych postaw młodzieży. Wielu z nich interesuje szeroko rozumiana pomoc społeczna, wychowanie, profilaktyka, terapia i resocjalizacja jednostek i całych grup z pogranicza.

Zrozumienie istoty dewiacji nie jest łatwe. Wskazane są w tym względzie: wnikliwa obserwacja, empiryczne badania i właściwa ich interpretacja, spełniająca założenia metodologiczne badań naukowych, jak również ogólne teorie człowieka. Uzyskane w wyniku badań refleksje i wyniki mogą dostarczyć kryteriów do zobiektyzowanych ocen zachowań młodzieży, która poprzez dewiacyjne postawy rodzi ofiary i szkody społeczne, jak również argumentów co do wyboru metod pracy i środków zapobiegawczych. Zauważa się, że powstałe opracowania, podejmujące kwestie patologii, dewiacji, terapii, resocjalizacji i profilaktyki, spotykają się z dużym zainteresowaniem społecznym.

Niniejsza pozycja powstała właśnie z zamysłem zwrócenia uwagi na współczesne dewiacje młodzieży, możliwości ich zapobiegania, jak również zintensyfikowanie dyskusji na powyższy temat. Autor w tym celu przeprowadził badania empiryczne ograniczające się do odpowiednich granic przestrzennych i czasowych (województwa krakowskie i zielonogórskie przez 10 lat). Jednym z ważniejszych zamiarów Autora było ukazanie kierunków działań profilaktyki w środowisku lokalnym.

Omawiana publikacja składa się z trzech części. Część pierwsza przedstawia współczesne interpretacje zachowań dewiacyjnych młodzieży. Na tle ewolucji systemów ograniczania przestępczości młodzieży w rozdziale pierwszym Autor omawia genezę praw dziecka w starożytności i średniowieczu, jak również przedstawia idee pedagogiczne na tle problemów karania nieletnich przestępców. Rozdział drugi to próby przedstawienia zjawiska przestępczości młodzieży w świetle współczesnych teorii. Wyjaśnia termin przestępczość, przedstawia teorie biologiczne, psychologiczne, socjologiczne, teorie neutralizacji i koncepcje kontroli społecznej. Rozdział trzeci poświęcony jest przestępczości na tle procesu dorastania młodego człowieka, funkcjonowania rodziny i grup rówieśniczych.

Część druga książki zajmuje się rozmiarami i dynamiką zachowań dewiacyjnych młodzieży. Problematyka przedstawiona jest w czterech kolejnych rozdziałach. Pierw-

szy dokonuje ogólnej charakterystyki i dominujących przejawów przestępczości współczesnej młodzieży. Omawia trendy w skali globalnej, następnie przestępczość występującą w latach 1986–1990 i rodzaje przestępczości współczesnej młodzieży. Rozdział następny omawia zjawisko, rozmiary i rodzaje przestępczości młodzieży w środowiskach wielkomiejskich, na przykładzie województw krakowskiego i zielonogórskiego. W celu porównania Autor przytacza rozmiary przestępczości w skali ogólnopolskiej. Rozdział trzeci poświęcony jest problemowi uzależnienia młodzieży od alkoholu i narkotyków w szkołach krakowskich. Najwyższe rozmiary narkomanii zauważa się wśród uczniów szkół zawodowych. Rozdział ostatni analizuje zjawisko zaburzeń w zachowaniu i niedostosowaniu społecznym młodzieży. Autor cytuje tutaj typologię autorstwa D. H. Stotta, T. M. Achenbacha.

Część trzecia omawianej publikacji poświęcona jest profilaktyce w środowisku lokalnym i alternatywnym systemom ograniczania dewiacji młodzieży. Rozdział pierwszy dokonuje krytyki współczesnej resocjalizacji w warunkach izolacji, przytaczając argumenty penitencjarystów i psychologów. Rozdział następny przedstawia perspektywę w zakresie stosowania kary ograniczania wolności według zaleceń ONZ. Przytacza w tym miejscu doświadczenia polityki kryminalnej w Niemczech i problem zapobiegania przestępczości w kryminologii polskiej. Ważny wydaje się rozdział trzeci. Zagadnienie profilaktyki i terapii ukazane jest w świetle badań i doświadczeń psychiatrycznych, których głównym celem jest wyjaśnianie zaburzeń osobowych. Problematyka rozdziału czwartego to środowisko lokalne i stosowanie w nim profilaktyki. Autor wyjaśnia pojęcie społeczności lokalnej, a następnie omawia doświadczenie trzech lokalnych systemów ograniczania przestępczości młodzieży. Są to doświadczenia amerykańskie: Chicago – *Chicago Area Project*, Boston – *Control Project* (walka z gangami); doświadczenia niemieckie: *Neumuenster* (promocja społeczna), *Pforzheim* (ochrona młodzieży znajdującej się na granicy ryzyka), *Hannover* – Projekt Ograniczania Przestępczości i Pomocy Społecznej, Projekt *Bruecke*; doświadczenia argentyńskie: Buenos Aires – *Casa de los Ninos*.

Rozdział kończący część trzecią książki przedstawia teoretyczne podstawy profilaktyki. Omawiając to zagadnienie, Autor koncentruje się na aksjologii, na założeniach pedagogiki humanistycznej, na dialogu i spotkaniu, na holistycznym ujęciu genezy przestępczości, strukturze profilaktyki, metodzie diagnozy i selekcji, roli nauczyciela i wychowawcy.

Na szczególną uwagę zasługuje działalność nauczyciela w szkole. Jego postawa wyrażająca się na udzielaniu pomocy w nauce, pomocy materialnej, w rozwiązywaniu problemów, w działaniu na rzecz stabilizacji życiowej ucznia, owocuje poprawą zachowania i spadkiem zachowań przestępczych wśród młodzieży.

Przedstawione przez Autora projekty i rozwiązania profilaktyczne z wielu względów nie mogą być powtórzone i zastosowane w każdym kontekście społecznym. Z ogólnych opisów można jednak próbować formułować pewne zasady, które mogą ułatwić rozwiązania konkretne w środowiskach lokalnych. Cały system profilaktyki ograniczony jest ze względu na środki finansowe. Kompetentne osoby, jak również odpowiedzialne podmioty muszą przekonać się, że inwestowanie w profilaktykę jest o wiele bardziej opłacalne niż utrzymywanie całych struktur więziennictwa.

Omówiona pozycja, jako studium teoretyczno-empiryczne, uwzględniające współczesne teorie psychologiczne, socjologiczne, pedagogiczne oraz wyniki badań nad dewiacjami młodego pokolenia, może być przydatna dla nauczycieli, wychowawców, pracowników socjalnych i wszystkich osób pracujących z młodzieżą sprawującą

---

trudności. Wydaje się, że wielką szkodą dla niniejszej publikacji jest pominięcie znaczenia i roli rodziny zarówno w wychowaniu, jak i pracy profilaktycznej

Drobne błędy drukarskie, można mieć nadzieję, będą usunięte w wydaniu następnym.

ks. Jan Niewęglowski SDB